

Okko-Pekka Salmimies, vieraileva vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti
Saila Turtiainen, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

EU:N UUSI KAUPPASTRATEGIA

VALMISTAUTUMISTA ARVOJEN VÄLISEN KILPAILUN KIRISTYMYKSEEN

EU:n uusi kauppastrategia tekee unionin kauppapolitiikasta entistä vahvemmin välineen, jolla se voi edistää demokratiaa, ihmisoikeuksia ja muita arvojaan. Arvopohjainen, suojautumista painottava kauppapolitiikka voi kuitenkin johtaa yhteentörmäysten kierteeseen erityisesti Kiinan kanssa. EU:n on valmistauduttava myös mahdollisiin takaiskuihin transatlanttisten suhteiden kehittämisessä.

EU on lähiviikkoina tekemässä merkittävintä kauppapolitiikan suunnanmuutosta vuosikymmeniin. Komissio on esitellyt jäsenmaille uuden kauppastrategian, joka muuttaa niin EU:n kauppapolitiikan tavoitteiden painotusta kuin perusrakenteita. Muutoksen taustalla on ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen suurvaltakilpailun ja Kiinan vaikutusvallan nousun aiheuttamat paineet, jotka pakottavat EU:n tarkistamaan omaa puolustustaan.

EU:n kauppapolitiikassa on kautta aikojen tasapainoiltu sisämarkkinoita suojaavien defensiivisten ja vastaavasti vientimarkkinoiden avoimuutta turvaavien ja edistävien offensiivisten intressien välillä. Uuden kauppastrategian myötä politiikan painopiste siirtyy kaupan vapauttamisesta defensiivisten

intressien suuntaan. EU:n intressien ja arvojen puolustamiseen halutaan rakentaa nyt entistä tehokkaampi kauppapoliittinen keinovalikoima, joka antaa unionille aiempaa enemmän mahdollisuuksia ryhtyä yksi-puolisiin toimiin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että EU voi asettaa tai uhata asettavansa aiempaa herkemmin uusia esteitä ulkomaankaupalle ja investoinneille.

Rakenteellisen muutoksen lisäksi uusi strategia tuo muutosta EU:n kauppapolitiikan tavoitteisiin. Poliitiikan eri alueiden ja intressien yhteensovittamisesta huolimatta EU:n kauppapolitiikka on perinteisesti painottunut taloudellisten tavoitteiden ympärille. Uuden strategian kautta vahvistetaan jo käynnistynyttä siirtymää, jossa kauppapolitiikan suhde muihin

politiikkalohkoihin on muuttumassa ennennäkemättömällä tavalla. Eri-tyisesti turvallisuuteen, ilmastoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät tavoitteet kytketään nyt kiinteämmin kauppapoliittiseen päätöksentekoon ja keinovalikoimaan. Myös EU:n sisämarkkinoiden ydinalojen, kuten teollisuus- ja kilpailupoliitiikan, vaikutus kauppapoliittisen linjan muodostumiseen vahvistuu. Uutta on lisäksi kauppapolitiikan asettaminen osavastuuseen taloudellisesta eriarvoistumiskehityksestä EU:n sisällä.

Kauppapolitiikan monipuolinen hyödyntäminen arvojen ja omien etujen edistämiseksi on välttämätöntä, jotta EU kykenee vastaamaan yhä monimutkaisempiin globaaleihin haasteisiin. Samalla se kuitenkin aiheuttaa ongelmia EU:n ja kaupakumppanien välisiin suhteisiin.

Eniten kiistoja onkin odotettavissa Kiinan kanssa, jolla on erilainen arvopohja ja yhteiskuntajärjestelmä, mutta joka on myös EU:n toiseksi suurin kauppakumppani. EU-Kiina-suhteisiin vaikuttavat ristikkäispaineet pakottavat jäsenmaat priorisoimaan taloudellisten ja muiden politiikkatavoitteiden välillä.

EU-Kiina-suhteet kiristyivät jo maaliskuussa, kun EU hyödynsi uutta ihmisoikeusinstrumenttiaan ja asetti Kiinalle pakotteita, joihin Kiina vastasi välittömästi vastapakkotteilla. EU:n toimintakyky suhteessa Kiinaan osoittautui odotettua paremmaksi, kun kaikki jäsenmaat puolsivat pakotteiden asettamista. Silti Kiinan tiukka ja nopea vastareaktio tuli EU:lle yllätyksenä eikä se ollut riittävän varautunut molempuolisten pakotteiden aiheuttamaan suhteiden merkittävään kiristymiseen.

Koska lisääntyvät konfliktit Kiinan kanssa voivat aiheuttaa vahinkoa EU-maiden yrityksille ja siten EU:n taloudelle, EU tarvitsi vahvistuvan defensiivisen kauppa-agendan vastapainoksi resursien vahvempaa suuntaamista kaupan vapauttamiseen erityisesti merkittävimpien kauppakumppaneiden kanssa. Uusien kauppasopimusten neuvottelemisen ja

voimaansaattamisen lisäksi EU:n on syytä panostaa nykyisten kauppasopimusten päivittämiseen, jotta digitaalisen ja vihreän siirtymän tarpeisiin voidaan vastata.

Strategian yksi keskeisin ongelma on, että se jättää EU:n kauppakumppanuuksien syventämisen ja uudistamisen vähälle huomiolle. Poikkeuksena tästä on EU:n ja Yhdysvaltojen suhde, johon kohdistuu suuria ja jopa ylimitoitettuja odotuksia. Uusi strategia tähtää sekä kahdenvälisen kauppasuhteen kehittämiseen että maailmankaupan sääntöjen uudistamiseen EU:n ja Yhdysvaltojen yhteisiin arvoihin perustuen. Voimien yhdistäminen demokratian puolustamiseksi ja autoritaarisuuden vastustamiseksi on peittelemätön Kiinan valta-aseman vahvistumista koskeva vastareaktio. Yleisestä yhteisestä arvopohjasta on kuitenkin pitkä matka yhteisymmärrykseen muun muassa kaupan digitalisoitumiseen, vihreään siirtymään tai jopa kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä sääntökysymyksissä.

Esimerkiksi EU:n suunnitelmat edetä yksin hiilivuodon ehkäisemiseen tähtäävän uuden hiilen rajamekanismin kanssa voidaan tulkita Yhdysvalloissa ja muissa maissa protektionismiksi, johon vastataan samalla mitalla.

Mahdollisesti kiristyvien ulkosuhteiden lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten uusi strategia vaikuttaa jäsenmaiden keskinäisiin suhteisiin ja kannanmuodostukseen. Suojautumista painottava politiikka voi kohdata vastustusta perinteisesti markkinoiden avoimuutta ja liberaalimpaa kauppapolitiikkaa kannattavilta jäsenmailta. Ihmisoikeus- ja ympäristöarvojen korostuminen taloudellisten painotusten kustannuksella saattaa koetella myös EU:n sisäistä yhtenäisyyttä. Kauppapolitiikan tavoitteiden kirjon lisääntyessä EU:n kokonaisintressin määrittelemisestä, jäsenmaiden kantojen yhteensovittamisesta ja päätöksenteosta voikin tulla entistä vaikeampaa.

EU:n Mercosur-maiden kanssa neuvotteleman kauppasopimuksen hyväksyminen on merkittävä näytön paikka unionin uudelle kauppapolitiikalle. Sopimuksen hyväksyminen on toistaiseksi viivästynyt, kun EU-maat kipuilevat sosiaalisten, ilmastopoliittisten ja taloudellisten tavoitteiden yhteensovittamisen kanssa. Näiden haasteiden ei saa kuitenkaan antaa joutua EU:n toimintakyvyn lamaantumiseen ja strategisestikin tärkeiden sopimusten kaatumiseen. /